

Westerwolde

1. Gegevens gebied/indiener

1.2. Naam indiener of indienende organisatie

Gebiedscommissie Westerwolde

3. Mede-indieners

3.1. Zijn er anderen dan contactpersoon die deze aanvraag mede indienen?

Ja

3.1.1. Vul hier de organisaties en contactpersonen in.

Expeditie Westerwolde

4. Kerngegevens inzending

4.1. Criterium 1: De inzending heeft betrekking op een samenhangend gebied waarbinnen natuurgebieden van (inter)nationale waarde zijn gelegen. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

Er zijn zelfs in het overbevolkte Nederland plaatsen waar je uren kunt dwalen zonder amper iemand tegen te komen. Neem Westerwolde, dat stukje Oost-Groningen waar de wereld volgens velen zo'n beetje ophoudt. Wat een rust, wat een prachtig, glooiend, vrijwel onaangetast landschap! (De Telegraaf, 6-8-2016)

Westerwolde is een relatief klein gebied (ongeveer 28.000 hectare) met een opmerkelijk rijke historie. Honderd jaar geleden werd historicus Johan Huizinga getroffen door de sfeer en ongereptheid van het landschap. Huizinga maakte zijn wandelingen aan de vooravond van de kanalisatie en grootschalige ontginningen, die Westerwolde in de twintigste eeuw een heel ander uiterlijk gaven. Gelukkig bleven al te drastische ruilverkavelingen het gebied bespaard waardoor de aanleg van het Nationaal Natuur Netwerk Westerwolde op de cultuurhistorie gebaseerd kon worden.

Westerwolde beslaat een gebied dat begint onder Ter Apel in het zuiden en ongeveer dertig kilometer noordwaarts eindigt, ter hoogte van Oudeschans. De ruggengraat van het gebied is het beekdal van de Ruiten Aa met de daaraan grenzende dekzandruggen en esgronden. De kleinschalige ruimtes en de overgangen van hoger gelegen gebieden naar de beekdalen en de veenkoloniale landschappen bepalen de kwaliteit van het landschap. Een kenmerk van Westerwolde is dat het aan alle zijden omgeven is door grootschalige, zeer vlakke en open landschappen, zoals de Oldambtpolders en Veenkoloniën. Hierdoor komt het kleinschalige, bosrijke landschap en het zwak glooiende reliëf des te meer tot zijn recht. Kwaliteitsdragers zijn:

- NNNgebied: het beekdal van de Ruiten Aa als verbindende landschappelijke en ecologische zone (Drentse Aa/Hunze/Runde
- De ligging tussen N2000 gebieden Wadden en Bargerveen
- de open escomplexen, met een bolle ligging en steilranden
- de esdorpen met een gave nederzettingsstructuur en monumentale bebouwingslinten van de randveenontginningen
- het beplantingspatroon met singels, houtwallen, esrandbeplantingen en broekbossen, waaronder Natura 2000-gebied het Liefstinghsbroek
- . de restanten van de Eemslinie, leidijken, Oudeschans, Bourtange en Klooster Ter Apel.

4.2. Criterium 2: De inzending gaat in op (de ontwikkeling van) de unieke (potentiële) belevingsmogelijkheden, die passen bij de draagkracht van het gebied. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

Het glooiende, ogenschijnlijk onaangetaste landschap van Westerwolde heeft een roerige geschiedenis achter de rug. In 1568 werd de Slag bij Heiligerlee voorbereid op de burcht van Wedde. Daar ontbrandde de opstand tegen Filips II van Spanje. Willem van Oranje gaf zijn broer Willem Lodewijk van Nassau de opdracht om Noord-Nederland vanuit Duitsland

te veroveren. Willem van Oranje en de staatsgezinden sloten de belangrijkste toegangswegen naar Groningen af door de aanleg van schansen, waaronder vesting Bourtange. In 1593 kreeg Willem Lodewijk de burcht definitief in handen. Hij voltooide de bouw van Bourtange en realiseerde Oudeschans. Het was het begin van de latere Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Zowel de burcht als beide verdedigingswerken zijn bewaard gebleven en te bezichtigen.

Westerwolde kent een grote variatie aan bijzondere cultuurlandschappen: van het unieke kloosterlandschap van Ter Apel, het esdorpenlandschap langs de Ruiten Aa, essen, heidevelden en beekdalen, de historische verdedigingslinie tot aan de weidse veenontginningslandschappen bij Vriescheloo en Bellingwolde, en net over de grens het Emsland.

Het landschap is uitermate geschikt voor toeristisch-recreatief medegebruik. Het landschap dat zich kenmerkt door houtwallen, glooiingen, kronkelende wegen en rivieren is een verrassing voor de bezoeker. Het beeklandschap van Westerwolde is een feest voor de liefhebbers van wandelen, fietsen en kanoën. Westerwolde is het wandelgebied van het Noorden met een grote verscheidenheid aan paden en wandelroutes, waaronder het LAW Noaberpad. Aangevuld met de kleinschalige overnachtingsmogelijkheden, campings, de restaurants en musea, zoals het UNESCO Klooster Ter Apel, MOW Bellingwedde en de Burcht in Wedde, zijn er voldoende mogelijkheden om van het landschap te genieten. Tegelijkertijd vormt de rijkdom van natuur en landschap van Westerwolde een nog grotendeels onontdekte schat, waarvan tot dusverre te weinig mensen kennis hebben kunnen nemen. Er is voldoende ruimte in het gebied om meer bezoekers te kunnen ontvangen, zonder dat de kernkwaliteiten rust en ruimte aangetast worden.

4.3. Criterium 3: Voor de inzending is draagvlak van, en de samenwerking tussen partijen geborgd, en er is zicht op haalbaarheid en uitvoering. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

De Gebiedscommissie Westerwolde (opvolger van de landinrichtingscommissie) werkt aan de realisatie van de laatste onderdelen van het Natuurnetwerk Nederland Westerwolde, gelegen in de gemeenten Bellingwedde, Stadskanaal en Vlagtwedde (afronding in 2019). Burgemeester Leontien Kompier (Vlagtwedde) is voorzitter van de commissie. De commissie bestaat verder uit bestuurders van de gemeenten Bellingwedde, Vlagtwedde en Stadskanaal, Waterschap Hunze en Aa's, LTO Noord, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Stichting Promotie Westerwolde en de provincie Groningen.

De doelstelling van het NNN Westerwolde: 'Duurzaam behoud, herstel en ontwikkeling van het kleinschalig beekdal-, hoevenlandschap met bijbehorende karakteristieke natuurwetenschappelijke en landschappelijke waarden. Hierdoor wordt het beekdal kronkeliger, natter, kleurrijker, gevarieerder, unieker. De archeologische en cultuurhistorische schatten worden beschermd of opnieuw zichtbaar gemaakt. De waterhuishouding wordt zo aangepast dat flora en fauna volop de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen. Recreatie krijgt een nieuwe impuls en daar profiteert ook het lokale bedrijfsleven van. Tegelijkertijd blijft er voldoende ruimte voor de landbouw die al eeuwenlang karakteristiek is voor de streek. Dit project is inmiddels voor 80% gerealiseerd. De gemeenten Bellingwedde en Vlagtwedde vormen op 1 januari 2018 de nieuwe gemeente

Westerwolde. Westerwolde is een van de weinige gemeenten in Nederland die het internationale keurmerk Cittaslow heeft ontvangen. Cittaslow is een uniek samenwerkingsverband tussen meer dan 200 kleine steden, waarbij niet de politiek maar de kwaliteit van leven voorop staat. Met het aangaan van dit kwaliteitskeurmerk verplicht de nieuwe gemeente zich om te investeren in haar inwoners, ondernemers en bezoekers en de kleinschaligheid van het gebied voorop te stellen.

Ook de Gebiedscommissie onderschrijft de Cittaslow-filosofie als de inspiratiebron voor de verdere ontwikkeling van Westerwolde. We gaan gezamenlijk voor:

Realisatie van het NNN

Versterken van de landschapskwaliteiten, terugbrengen van authentieke landschapselementen

Versterken van de identiteit van het gebied

Gastvrij Westerwolde: hoogwaardig aanbod, nieuwe producten en activiteiten

Effectieve marketing

Economische ontwikkeling: kansen voor wonen, werken en verblijven

4.4. Criterium 4: De inzending draagt bij aan de regionale sociaaleconomische ontwikkeling. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

Westerwolde is een historisch-geografische eenheid en dat wordt door de inwoners nog steeds zo beleefd. Het bestaat voornamelijk uit kleine dorpsgemeenschappen, waar noaberschap nog hoog in het vaandel staat. De inzet van de gemeentebesturen om een kleine gemeente te blijven wordt door de inwoners ondersteund. 2857 inwoners tekenden de spontane digitale actie van Expeditie Westerwolde om hen hierin te steunen.

Westerwolde maakt momenteel een fundamentele verandering door. Van een kwetsbare regio met een daling van het aantal inwoners willen we bij uitstek een woon- en verblijf regio worden. Een regio in transitie, met nieuwe economische activiteiten, gebaseerd op de visie van Cittaslow.

Het leven en besturen van CittaslowWesterwolde is gericht op de toekomstige generaties. De vorming en uitvoering van het gemeentelijk beleid vindt daarom plaats in nauwe samenwerking met de burgers. We investeren actief in de samenwerking tussen overheden, terreinbeheerders, waterschap, inwoners en ondernemers. Wij geven hen ruimte voor het ontwikkelen van eigen initiatieven die de Cittaslow waarden van het gebied verder ontwikkelen. We worden daarbij ondersteund door de Cittaslow Supporters, ondernemers uit het gebied, die het Cittaslow-gedachtengoed uitdragen.

Zoals in vraag 3 is verwoord zijn de natuurbeheerders, overheden, ondernemers en inwoners van Westerwolde actief betrokken bij de plannen voor het Natuurnetwerk. De samenwerkingspartners hebben hierbij allen hun eigen verantwoordelijkheid, die past bij de doelstellingen van hun organisatie. Het gezamenlijke doel om van Westerwolde een fantastisch woon-, leef- en bezoekgebied te maken leeft bij allen en er wordt door alle partijen personeel voor vrij gemaakt.

De ambities van de gebiedscommissie staan in de bijlage Ambities nader uitgewerkt. De ambities hebben betrekking op het gehele brede werkterrein van de partners, waarbij ingestoken wordt op samenwerking. Daarnaast is er volop ruimte voor lokale initiatieven, die gestimuleerd kunnen worden vanuit het Gebiedsfonds Westerwolde.

4.5. Criterium 5: De inzending voorziet in een adequate governance. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

De huidige structuur van de Gebiedscommissie Westerwolde, ondersteund door uitvoeringsorganisatie Prolander (voorheen DLG), wordt voortgezet. Onder de commissie werken een projectgroep en werkgroepen die zorgen voor de uitvoering van de ambities. In het ambitieoverzicht staat aangegeven welke partij de (deel) projecten trekt en welke partijen bij de uitvoering betrokken zijn. De commissie komt regelmatig bij elkaar om waar nodig bij te sturen en om de voortgang en kwaliteit te bewaken.

De gemeenten Bellingwedde en Vlagtwedde staan voor de organisatie van Cittaslow Westerwolde. De uitvoering is verzekerd door de inzet van een intergemeentelijke Cittaslowambtenaar, die samen met de Cittaslow-werkgroep zorgt voor uitvoering van het project en waarborging van de kwaliteit.

Het gebiedsfonds ondersteunt projecten die draagvlak en blijvende betrokkenheid voor ontwikkelingen bij de EHS bij de bewoners en ondernemers in de directe omgeving stimuleren. Daarnaast wordt ingezet op facilitering van projecten die het karakter van Westerwolde verder versterken, het aantal bezoekers verhoogd en daarmee ook de inkomsten van de omgeving vergroot. Het fonds heeft een vrijwilligersbestuur en wordt ondersteund door een beleidsontwikkelaar van de gemeente Vlagtwedde.

4.6. Criterium 6: De inzending levert een substantiële bijdrage aan de te ontwikkelen merkstrategie voor de Nederlandse Nationale Parken. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

In het streefbeeld van het Programmaplan 'Naar Nationale Parken van Wereldklasse' omschrijft u het nationale park van de toekomst: het zijn grotere samenhangende gebieden waarbinnen natuurkernen liggen, waaraan bewoners, maatschappelijke instellingen en ondernemers zich verbonden voelen en hun identiteit ontleen. Zij vormen de basis voor de branding van de regio, de drijfveer voor toeristische en recreatieve campagnes. We nodigen u daarom van harte uit om Westerwolde te bezoeken, daar vindt u wat u zoekt!

Het cultuurhistorische verhaal van Westerwolde, is, in combinatie met de relatieve onbekendheid van het gebied en de aanwezige goede infrastructurele toeristische voorzieningen, een interessante businesscase voor uw zoektocht naar een nieuwe visie voor de nationale parken. De structuur waarin organisaties, overheden, natuurbeheerders en ondernemers samenwerken is aanwezig. De ligging aan de Duitse grens, maakt het gebied ook aantrekkelijk voor toeristen uit het buitenland. Er kan gebruik gemaakt worden van de internationale contacten van het Cittaslownetwerk en van de regionale contacten met Emsland, Oldambt en Drenthe.

De economische betekenis van het toerisme in Westerwolde neemt toe, maar dit gaat ons nog niet snel genoeg. Westerwolde heeft veel toeristisch gezien veel potentieel, maar de (marketings)kracht om dit te verzilveren is nog te klein. Met deelname aan uw programma

zouden wij meer slagkracht kunnen krijgen, waardoor het gebied beter op de kaart komt te staan en (nog) aantrekkelijker wordt om in te wonen en te verblijven.

Een interessant project is de ontwikkeling van de Landschapsbiografie Westerwolde, een wetenschappelijk verantwoord, interdisciplinair, rijk geïllustreerd en toegankelijk geschreven boek over landschap, cultuurhistorie en natuur in hun onderlinge samenhang. Voor alles is deze biografie bedoeld voor de inwoners in de verwachting dat kennis van de eigen woonomgeving en de eigen historische identiteit aan een gevoel van trots op de eigen streek en op die manier ook inspiratie biedt voor nieuwe initiatieven.

4.7. Beschrijf welke kosten met de hierboven genoemde activiteiten samenhangen en specificeer die.

Realisatie van het Natuur Netwerk Westerwolde zijn geschat op 6 a 7 miljoen euro.
(landschappelijke ingrepen inclusief toeristische voorzieningen)

Prolander ter ondersteuning van de Gebiedscommissie voor het ambitieprogramma ongeveer € 60.000,00 per jaar

Reguliere lasten Cittaslow € 20.000,00, naast ambtelijke inzet

Promotiekosten bijdrage aan Stichting Promotie Westerwolde € 50.000,00

De uren van de medewerkers van de deelnemende organisaties zijn niet opgenomen in het kostenoverzicht en worden door de desbetreffende organisatie gedragen.

5. Samenvatting

Geef een samenvatting van uw inzending.

In de beantwoording van de bovenstaande vragen kunt u lezen dat het samenspel van landschap, landbouw, bedrijvigheid, natuurbeheer en toerisme hoort bij de dagelijkse bezigheden in Westerwolde. Het Nationaal Natuurnetwerk van 2500 hectare cultuurhistorisch landschap heeft gezorgd voor een onafgebroken natuurlint, vanuit Ter Apel noordwaarts kronkelend richting Oudeschans, waarin esdorpen, coulisselandschappen en weidse akkers elkaar afwisselen. Een heel bijzonder landschap, wellicht omdat je niet ziet wat er allemaal is gebeurd. Door de hermeandering van de Ruiten Aa te baseren op de historische kaarten, ontstond een 'nieuw' landschap, dat vertrouwd voelt en gewaardeerd wordt. Samen werken we aan de vervolmaking van het natuurnetwerk, terwijl we ons daarnaast sterk maken voor de economische ontwikkeling van het gebied.

Westerwolde maakt een fundamentele verandering door. Van een kwetsbare regio met een daling van het aantal inwoners willen we bij uitstek een woon- en verblijfsregio worden. Een regio in transitie, met nieuwe economische activiteiten, gebaseerd op de visie van Cittaslow. We zijn op zoek naar het beste uit het verleden en zetten dit op een innovatieve manier om naar het heden en de toekomst.

Ons landschap is kleinschalig en daar genieten we dagelijks van. We zijn absoluut niet op zoek naar massatoerisme, speeltuinen of grootschalig vermaak, maar naar meer activiteiten die passen bij de fijnmazigheid en de eigen identiteit van het gebied.

Westerwolders zijn op zichzelf en geen 'dikdouners'. Deze bescheidenheid zit ons ook weleens dwars. Met het Cittaslow-gedachtengoed als handvat leren we om in deze bescheidenheid ook trots te zijn, trots op het gebied waar vaak al generaties lang gewoond wordt. Bewoners zijn bij uitstek de ambassadeurs van ons gebied. De bescheiden en soms conservatieve inslag, in combinatie met de traditie van omzien naar elkaar en noaberschap, is een goede basis voor langdurige samenwerking. Deze grondhouding vind ook zijn weerslag in de samenwerking in de gebiedscommissie Westerwolde. We gaan niet voor het eigen gewin, maar zetten ons, met gebruik van ieders talenten, in voor de economische ontwikkeling van het gebied.

Het verkrijgen van de status van deze contest zal een belangrijke bijdrage leveren aan het verder doorontwikkelen van de prachtige natuur, de waardering voor het gebied en haar inwoners en de aantrekkelijke leefomgeving.

6. Overige

6.1. Bent u bereid opgedane kennis en ervaring te delen en beschikbaar te stellen aan alle Nationale Parken en andere inzenders en deel te nemen aan een de te ontwikkelen Community of Practice ?

Ja

Licht eventueel toe.

6.2. Is over deze inzending contact geweest met betrokken provincie(s)?

Ja

Beschrijf het resultaat

De Provincie Groningen maakt deel uit van de Gebiedscommissie Westerwolde. In het ambitieprogramma van de commissie is onderzoek naar voor- en nadelen van een nationaal park als project opgenomen. Daarnaast is de beantwoording van de vragen in concept besproken in het overleg van de projectgroep Natuur Netwerk Westerwolde. Ook van dit overleg maakt de provincie Groningen deel uit.

Bijlagen

Upload eventuele bijlage(n) (maximaal 10)

- <http://www.nationaleparkenwereldklasse.nl/wp-content/uploads/ninja-forms/20160806-lifestyle-nl-telegraafoverwesterwolde.pdf>
- <http://www.nationaleparkenwereldklasse.nl/wp-content/uploads/ninja-forms/bijlage2ambitiekartaawesterwolde.pdf>
- <http://www.nationaleparkenwereldklasse.nl/wp-content/uploads/ninja-forms/herindelingsontwerpgemeentewesterwolde.pdf>
- http://www.nationaleparkenwereldklasse.nl/wp-content/uploads/ninja-forms/landschapschapsconvenant_landschap_goed_voor_elkaar_.pdf
- http://www.nationaleparkenwereldklasse.nl/wp-content/uploads/ninja-forms/westerwolde_highlights.pdf

7.1. Indien van toepassing: geef aan welke bijlage(n) u meestuurt en waar dat bij hoort (afbeeldingen, kaarten)

Bijlagen:

Landschapontwikkelingsplan Oldambt, Westerwolde en Veenkoloniën, Stuurgroep Oost en Stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën 2006

Folder Westerwolde Highlights, Stichting Promotie Westerwolde

Landschapsconvenant, Landschap Goed voor Elkaar, Afspraken in de samenwerking voor behoud, herstel en ontwikkeling van het landschap, 2015

Herindelingsontwerp Westerwolde, Herindelingsontwerp voor Bellingwedde & Vlagtwedde, 2014

Inrichtingsplan Ecologische Hoofdstructuur Westerwolde, Thema natuur, Dienst Landelijk Gebied 2002

Cittaslow:

Bidbook Welkom in Westerwolde

Overzicht ambities Gebiedscommissie, aangevuld met kostenprognose

Film Westerwolde Cittaslow

Op de website www.westerwolde.groningen.nl vindt u veel informatie over het toerisme in Westerwolde.

7.2. Beschikt u over beeldmateriaal van uw gebied, wat eventueel gebruikt kan worden bij de publieksjurering?

Ja